

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní obor: Výtvarná umění
Ateliér intermédií II / Škola Dušana Záhoranského a Pavly Scerankové

Ivana Zuskinová
Dovolenka / Holidays

Akademický rok: 2022 / 2023

Posudek oponentky: Mgr. Barbora Kundračíková, Ph.D.

Hodnocení: Velmi dobře (2)

Dovolená – ve smyslu dovolené absence zaměstnance na pracovišti – je jedním z klíčových fenoménů moderní společnosti – rozvíjí se jako byprodukt probíhající post-industrializace a nastupujícího tržního kapitalismu, je spojena s formováním nového hodnotového systému, který je méně opřen o svátky náboženské povahy a více dbá na sekularizované sociální praxe. Změny, k nimž v poslední době dochází, mimo jiné také pod dojmem technologického rozvoje, jsou podstatné a přispívají k tříštění či fluidnosti tak zvaně volného času. Jeho minimální objem je dán nepřímo zákoníkem práce. Ona nepřímost či negativita je tady klíčová – objem i povaha dovolené je vždy vymezena oproti něčemu jinému, z logiky věci jasně stanovenému a podstatnějšímu, tj. pracovní době. V té je „zaměstnanec povinen vykonávat pro zaměstnavatele práci, a doba, v níž je zaměstnanec na pracovišti připraven k výkonu práce podle pokynů zaměstnavatele (§ 78 odst. 1 písm. a) zákoníku práce);“ přičemž pracovní doba „zahrnuje dobu směny a práci přesčas (§ 78 odst. 1 písm. c) a § 78 odst. 1 písm. i) zákoníku práce).“ Odpočinek v širokém slova smyslu je pak definován jako „doba, která není pracovní dobou. Zahrnuje nejen dobu nepřetržitého odpočinku mezi směny a v týdnu (§ 90 a § 92 zákoníku práce), ale mimo jiné též dobu, která je zákonem vyloučena z pracovní doby (srov. § 88 odst. 4 a § 95 odst. 3 zákoníku práce).“¹ Tj., dovolenou.

Ivana Zuskinová ve své závěrečné práci naznačuje právě tento paradox – negativní definici pojmu, jehož vnitřní neuchopitelnost vysoce kontrastuje s významem, který v lidském životě má. A to navíc při postupující fragmentarizaci, která vede v důsledku k jeho vrcholné devalvací. Forma, kterou pro to volí, je patřičně komplexní – zahrnuje in situ instalaci, playlist, sbírku básní a performance, to vše opřeno o teoretický základ, zahrnující kulturně-historickou sondu do pojmání volného času a procesu institucionalizace dovolené, v níž je pozornost věnována také specifické doméně umělecké praxe. Ve výsledku je tak na půdoryse mikrosondy vykreslen svět pozdního kapitalismu, kterému se paralelně ve světě „venku“ dostává masivní kritiky. Soudržnost vnitřně rozrůzněných motivů, médií a nástrojů zaručuje, jak jinak, estetika – vysoce aktuální a současná. Ani ona však nemůže zabránit dojmu, že to podstatné vlastně zachytit nelze. Říká to nakonec také sama autorka – dovolená je konglomerátem emocí a zkušeností, které jsou samy vnitřně protikladné, navíc vysoce intimní a soukromé.

Jako klíčové se zde jeví využití hudby, respektive hluboce individualizované emocionální responze, s níž je její recepce spojena. Asociativní charakter jakoli koncentrovaného

¹ Cituji dle manuálu vládního portálu – <https://portal.gov.cz/informace/pracovni-doba-a-doba-odpocinku-INF-12> (21.5.2023)

poslechu je využit coby metafora úniku, jehož kulisami se stává prostorová instalace využívající přirozené prostředí budovy akademie. V tomto ohledu – a platí to také pro performanci – se mohu bohužel odvolávat pouze na zprostředkovanou informaci. Dle ní usuzuji na vymezení prostoru, který disponuje zklidňujícím efektem – je vyjmut z okolního prostředí a situován tak, aby na ně nebyl vázán (vyvýšení, změna perspektivy, použití specifických materiálů). Jeho základ je vskutku materiální – „dotek“ zde hraje významnou roli, ukotvuje emocionální responsi, kterou ustavuje v trojrozměrné dimenzi. Zároveň představuje protiváhu dočasnosti – emoce, také ale dovolené samé. Podobnou úlohu nakonec plní také „slovo“ – pomíjivý prožitek poslechu hudby se jeho prostřednictvím ustaluje ve formě, která je spouštěčem opět jiného typu obrazotvornosti.

Jak již bylo řečeno, autorka se přinejmenším v teoretické části práce opírá především o zdroje z oblasti sociologie. Reflexi psychologických či filozofických rovin víceméně zcela pomíjí, a je to, myslím, škoda. Zejména podloženější práce s hudbou – také jako východiskem poezie – by mohla být přínosem. Lépe by se vyjevila komplexnost pojmu dovolené, její antropologické konotace, respektive nuance spojené s denním sněním, kontemplací, únikem, na něž mimo jiné výjimečným způsobem poukázal – volím příklad za všechny – Gaston Bachelard. To, že tentýž autor věnoval pozornost nejen tradici západní vědy, ale právě také „snění“ a „prostoru“ (obě kategorie přitom chápal jako souvztažné), je všeříkající. A vážnost, s níž k těmto „marginálním oblastem soukromé sféry“ přistoupil, je výzvou nám všem – přirozenou rezonanci by přitom mohla a měla mít právě v rámci umělecké praxe.

Ivana Zuskinová intuitivně následuje podobné cesty jako například Bachelard, včetně vytvoření bezpečného místa a jeho zaplnění smyslovými počitky, jejichž význam je konstruován subjektivně. Vítala bych však větší důslednost v užívání zvolených nástrojů i jejich kritickém zhodnocení. Mrzí mě, doslova, že se projekt – v tomto směru dobře a důsledně připravený – soustředí především na iluzivní rekonstrukci pocitů, které s dovolenou spojujeme, resp. na „eskapismus“. Potenciál tématu je také podle mého větší, než reflexe socio-ekonomických konotací. Proč je pojem dovolené nutné definovat negativně? Je to skutečně problém kapitalistického systému? Byla by možná definice pozitivní? Změnilo by se tím naše chápání vlastního života, resp. způsobu trávení tzv. volného času? Lze identifikovat oblast „vnitřních vlastností“ dovolené a pracovní doby? Do jaké míry jsme při koncipování dovolené – vlastně ale obou obrátů – vedeni potřebou vytváření vlastního obrazu? Jakou roli hrají v konotacích dovolené intimní, rodinné či jiné sociální vztahy? Jak se v tomto kontextu profiluje vlastní sebeuvědomění, psychologické i tělesné? Proč je pro nás hudba tak silným impulzem? A jak se liší její recepce při činnosti spadající do rámce dovolené, resp. pracovní doby? Je odlišné zacházení se slovem kulturním habitem? ... Je mi jasné, že práce tohoto typu nemůže obsáhnout všechny roviny pojmu a také, že se stále bavíme o umění, i kdyby „výzkumném“. Chtěla bych ale více, chtěla bych se nechat strhnout a o světě pod dojmem viděného / prožitého přemýšlet jinak. Bylo by skvělé, pokud by se autorka tohoto tématu nezřekla a rozvíjela je nadále.

Práci Ivany Zuskinové hodnotím kladně – na klasifikační stupnici známkou „velmi dobře“ – a doporučuji k obhajobě.

29. 5. 2023